

Παρατήρηση για την διάσχιση της μεταβίβασης

Ανακοίνωσα μια παρατήρηση για τη διάσχιση της μεταβίβασης.¹ Μπορεί να συνοψιστεί σε μια φράση: *Δεν υπάρχει διάσχιση της μεταβίβασης*. Αναμφίβολα, είναι σκόπιμο να σχολιάσω και να αναπτύξω αυτήν την παρατήρηση. Δεν υπάρχει διάσχιση της μεταβίβασης όπως υπάρχει με την έννοια εκείνου που ονομάζουμε διάσχιση της φαντασίωσης.

Και με ποια έννοια υπάρχει λοιπόν διάσχιση της φαντασίωσης; Με την έννοια ότι στην πορεία, στη μακρά πορεία της αναλυτικής εμπειρίας, η φαντασίωση γνωρίζει μια προοδευτική κατασκευή που συνίσταται σε μια απεμπλοκή, μια αναθεώρηση των βασικών της γραμμών, έναν εξαγνισμό, μια λογικοποίηση, μια συρρίκνωση στη θεμελιώδη της δομή, κάτι που κορυφώνεται σε εκείνο το υπέρτατο στάδιο που αποκαλούμε διάσχιση — το υποκείμενο που απεμπλέκεται, που ξεβαλτώνει κατορθώνει να προσανατολιστεί σε σχέση με το αντικείμενο που είναι συγκαλυμμένο μέσα σε αυτή τη φαντασίωση, να ψηλαφίσει το περίγραμμα της τρύπας την οποία συνιστά το ίδιο, να διατρέξει τα χείλη του *παραθύρου του στο πραγματικό*, και να περάσει τελικά μέσα από αυτό το παράθυρο, να εκπαραθυρωθεί τρόπον τινά στο εσωτερικό του εαυτού του και έτσι να ξαναβρεθεί τρόπον τινά στο εξωτερικό του εαυτού του, δηλαδή εκτός εκείνου που κατείχε γι' αυτό τη λογική θέση του πραγματικού, [δηλαδή] από τη φαντασίωσή του ως αδύνατη, από τη φαντασίωσή του ως αδιέξοδο, ως αρχή που διέπει τα αδιέξοδα του ασυνειδήτου τού οποίου είναι υποκείμενο.

Η διάσχιση της φαντασίωσης είναι συγχρόνως λύση της μεταβίβασης. Ως εκ τούτου η εκπροσώπηση του αναλυτή συρρικνώνεται. Η μεταβίβαση ονομάζει στην πραγματικότητα τους τρόπους εκπροσώπησης του αναλυτή. Στον βαθμό που κατασκευάζεται η φαντασίωση, η εν λόγω εκπροσώπηση τείνει προς τον εκπρόσωπό της, και στο τέλος κορυφώνεται στην συρρίκνωση αυτής της *Vorstellungsrepräsentanz* στο αντικείμενο *a* της θεμελιώδους φαντασίωσης, οπότε ιδού τι απομένει από

¹ Παρέμβαση στις Journées της ECF με θέμα «Η έννοια της Σχολής, η εμπειρία της *passee*, και η μετάδοση της ψυχανάλυσης», 5 Οκτωβρίου 1990, δημοσιεύτηκε στην *Revue de l'École de la Cause freudienne*, No 18, Ιούνιος 1991.

αυτόν, από τον αναλυτή, δεν απομένει παρά αυτό. Καθ' ον χρόνο το υποκείμενο διασχίζει, εκείνος, ο ψυχαναλυτής, παραμένει πίσω' όπως ο κάβος, που για να πάμε στ' ανοιχτά πρέπει να τον αμολήσουμε και να μείνει στην προκυμαία. Ο επιβάτης, παρατηρώντας τον από το πίσω τζάμι, δεν βλέπει πια στον αναλυτή, τίποτε άλλο εκτός από ό,τι συνέβη στον ίδιο, στον αναλυόμενο, την για λίγο καιρό ακόμα αινιγματική μορφή εκείνου που ήταν, και από την οποία τώρα αποσπάται όπως και από το παρελθόν του, προκειμένου να γίνει αυτός που λέμε ο *passant*, αυτός που έχει βρει τον τρόπο να έχει ένα παρελθόν και να αφήνει πίσω του το παρελθόν, και που στο εξής θα είναι ένας άνθρωπος δίχως παρελθόν, ή μάλλον ο άνθρωπος όχι δίχως παρελθόν — διότι, μέχρι τότε, αυτό το παρελθόν, που κυβερνούσε το παρόν και το μέλλον, παρέμενε πάντοτε επίκαιρο.

Από τη σχέση του υποκειμένου με το παρελθόν του, με την ιστορία του ως παρελθόν, με τον αναλυτή του ως παρελθόν, θα είναι δυνατό να κριθεί αν έχει κάνει το *πέρασμα* (*passé*). Συμβαίνει να ξέρει λίγα μονάχα για ό,τι του συνέβη και πώς του συνέβη' και, αν αξίζει να ακούσει να του λένε ότι περνάει για αναλυτής της Σχολής (ΑΕ), είναι μονάχα για να ακούσουμε όχι τι λέει για αυτό το παρελθόν, αλλά τι δεν μπορεί πια να πει γι' αυτό. Ιδού με ποια έννοια λέμε ότι η διάσχιση της φαντασίωσης είναι συγχρόνως λύση της μεταβίβασης.

Τι είναι αυτό λοιπόν που δεν μας επιτρέπει να πούμε ότι η μεταβίβαση, όπως η φαντασίωση, διασχίστηκε; Είναι [το γεγονός] ότι υπάρχει ένα επέκεινα της θεμελιώδους φαντασίωσης, ενώ δεν υπάρχει ένα επέκεινα της μεταβίβασης, ούτε καν επέκεινα της θεμελιώδους μεταβίβασης. Στη μεταβίβαση, υπάρχει ένα απαραμείωτο στοιχείο που εμποδίζει να συγχέουμε την λύση της μεταβίβασης με μια διάλυση, μια εκμηδένιση, μια συρρίκνωση της μεταβίβασης σε μηδέν, σε τίποτα. Δεν υπάρχει βαθμός μηδέν της μεταβίβασης. Το *πέρασμα* (*passé*) δεν είναι σε καμία περίπτωση η δοκιμασία ότι έχει επιτευχθεί ο βαθμός μηδέν της μεταβίβασης. Μόνο μέσα από μια βαθιά άγνοια θα μπορούσαμε να το πιστέψουμε, άγνοια των συντεταγμένων που καθορίζουν την εμπειρία του περάσματος, άγνοια της συστατικής της συνθήκης, καθώς το *πέρασμα* υποθέτει, στον τόπο του Άλλου της Σχολής, ένα αίτημα για *πέρασμα*. Το αίτημα για *πέρασμα* έχει κατ' ανάγκη ως σύστοιχο έναν Άλλο του περάσματος. Και το καθεστώς του Άλλου του περάσματος είναι πράγματι το πιο παράδοξο στο *πέρασμα*. Το ζήτημα είναι να

γνωρίζουμε, λέει ο Λακάν, πώς το πέρασμα (*passé*) μπορεί να αντιμετωπίσει την «απέκδυση του είναι» (*désêtre*) με το να ενδύεται ένα ιδεώδες του οποίου η απέκδυση έχει αποκαλυφθεί.² Το πέρασμα (*passé*) χρειάζεται, πράγματι, να ενδυθεί ένα ιδεώδες απλώς και μόνο για να είναι νοητό, ένα ιδεώδες αναγνωρίσιμο ως τέτοιο μέσα στην απέκδυση τού είναι του, ένα ιδεώδες που δεν είναι πια παρά μπαγκατέλα/τιποτένιο πραγματάκι.

Συχνά, στο πέρασμα (*passé*) έχουμε δει μόνο τραγωδία, είναι σύνηθες να την εκφέρουν με τρεμάμενη φωνή, ενώ υπάρχει επίσης η κωμωδία την οποία κρύβει κάθε *dignus est intrare*.³ Η τραγωδία ήταν πριν. Το πέρασμα (*passé*) έχει νόημα μόνο αν η τραγωδία ανήκει στο παρελθόν, κι αν τώρα, κύριε, από τον καμβά της τραγωδίας σας σε πέντε πράξεις, ξέρετε πώς να στήσετε για μας χαρωπά μια κωμωδιούλα, κατά προτίμηση σε μία πράξη, την αναλυτική πράξη – που δεν είναι πέντε ή τρεις, αλλά στον ενικό – και να μας την παίξετε μόλις σηκωθεί η αυλαία!

Το πέρασμα (*passé*) έχει τη δομή του ευφυολογήματος. Δεν έγινε για να κλάψουμε, δεν έγινε για να διαρκέσει. Ξέρουμε καλά ότι δεν θα πληρώσετε ποτέ το χρέος σας, ότι σας ξαφρίσανε τη μπιζουτιέρα, ότι η γυναίκα σας είναι ανάρμοστη, ότι η ζωή σας είναι μια γαλέρα και είστε σκλάβος στη γαλέρα. Λοιπόν, αντλήστε από τον πόνο της ζωής σας, όπως γνώριζε να κάνει ο Μολιέρος, που ίσως δεν ήταν παρά η μάσκα του Κορνείγ, αντλήστε λοιπόν από τον καημό σας, από την πληγή σας τους τόνους που μπορούν να διασκεδάσουν την πλήξη μας. Η κωμωδία πάει πιο μακριά από την τραγωδία: αυτό δεν πρέπει καθόλου να το ξεχνάμε. Με μια λέξη: από το χειρότερο βγάλτε γέλιο, και όχι πατέρα⁴. Κι αν σας πονάει πάρα πολύ, καλώς, ξαναελάτε να μας δείτε όταν είστε έτοιμοι και όταν ξέρετε πώς, τη μύτη σας, πάντα πολύ μυτερή ή πολύ κοντή, να την κάνετε, όπως ο Σιρανό, σημαία σας. Το μόνο ελάττωμα του Σιρανό, του αθάνατου έργου του Ροστάντ, είναι ότι τελειώνει εκεί όπου θα 'πρεπε να ξεκινάει, και ξεκινάει εκεί όπου θα 'πρεπε να τελειώνει.

Μετάφραση: Γιώργος Μητρόπουλος

² Jacques Lacan, « Discours à l'École freudienne de Paris », *Autres écrits*, Παρίσι, Seuil, 2001, σ. 274.

³ Η φράση σημαίνει στα λατινικά «είναι άξιος να εισέλθει» και προέρχεται από το τρίτο ιντερμέδιο της κωμωδίας του Μολιέρου «Ο κατά φαντασία ασθενής».

⁴ Du pire, faire du rire, non du père

Ο Άλλος του πέρασματος (passe) δεν είναι ο φροντιστής Άλλος, ούτε ο Άλλος όμοιος με τον εαυτό του, ούτε ο Άλλος του χρέους, ούτε ο Άλλος της αγάπης. Είναι ο θεατής Άλλος, ο Άλλος σκληρός στις διαπραγματεύσεις, που πουλάει ακριβά τον χρόνο και το χρήμα του, που θέλει να πληρώνεται τοις μετρητοίς, με μία γνώση κουδουνιστή και σπαρταριστή.

Στο πέρασμα, δεν είναι πια ο αναλυτής αυτός που υποστηρίζει τη μεταβίβαση της γνώσης που υποθέτουν σε αυτόν. Ναι, αλλά εκείνος που επιλέγει να παρουσιάζεται ενώπιον των περατών (passeurs) με το αίτημά του, δεν είναι διόλου ένα υποκείμενο χωρίς μεταβίβαση. Αυτή η μεταβίβαση που άραγε βρίσκεται;

Από τη μία, αν ο αναλυτής δεν υποστηρίζει πλέον στα μάτια του τη μεταβίβαση της γνώσης, είναι απαραίτητο να είναι εκείνοι που τον κρίνουν που υποστηρίζουν αυτή την μεταβίβαση, αλλιώς ποιο το όφελος; Αυτοί που τον κρίνουν, λέω, ως απόρροια αυτού του συνόλου που ονομάζουμε Σχολή, για να υπογραμμίσω ότι είναι εκπαιδευμένος γύρω από μία γνώση, και με σκοπό τη μετάδοσή της. Αν αυτός που κάνει το πέρασμα δεν τοποθετεί εκεί τη δική του μεταβίβαση γνώσης, το αίτημά του είναι ψευδές, και θα πρέπει να απορριφθεί, να απωθηθεί, να απορριφθεί, να σταλεί πίσω στις μελέτες του. Αλλά δεν είναι μόνον αυτό. Αν αυτή η μεταβίβαση γνώσης σε αυτούς που υποθέτει μία γνώση μεταβίβασης τον οδηγεί στο να εμπιστευτεί αυτή την γνώση μεταβίβασης, αν ικανοποιείται με την γνώση μεταβίβασης που είναι ήδη εκεί, αν δεν αναζητά διόλου να κάνει γνωστό ότι αυτό που, στη δική του περίπτωση, στο δικό του το ζήτημα, δεν είναι σύμφωνο με αυτό που είναι ήδη γνωστό, αν αρκείται να το επαληθεύσει, να πει *αμήν*, τότε να τον εξαποστείλετε χωρίς δισταγμό, δεν είναι ακόμη έτοιμος.

Γι' αυτό, από την άλλη, απαιτείται από αυτούς να κάνει τη μεταβίβαση γνώσης υποστήριγμα της εργασίας του, της δικής του εργασίας επί του εαυτού του, του υποκειμένου. Ναι, μόνον ένας που έχει ολοκληρώσει αληθινά το πέρασμα είναι εκείνος που μεταβιβάζει στην εργασία του, αυτός που περιμένει από την δική του εργασία τα φώτα που αισθάνεται ότι του λείπουν, στον ίδιο και τους άλλους.

Η μεταβίβαση εργασίας, είναι μία μεταβίβαση για εργασία.

Για ποιο λόγο λοιπόν θα ονομάζαμε αναλυτή της Σχολής (ΑΕ) κάποιον που δεν θα εμπνευχωνόταν διόλου από μία τέτοια μεταβίβαση; Για ποιο λόγο να φορτωθούμε τον μακάριο του τέλους της ανάλυσης ή τον κυνικό, ή τον νωθρό, ή αυτόν που τα έχει δει όλα, ή τον δειλό να σκεφτεί; Αν θέλουμε για φώτα ας ψάξουμε για τους «αναμμένους». Αυτό δεν σημαίνει ότι για να δώσει κανείς αξία στα δικά του φώτα, πρέπει να σβήσει τα φώτα των άλλων και να αποϋποθέσει την γνώση σε αυτούς που μας εκπαιδεύουν. Αυτός που, μυστικά, δεν μεταβιβάζει ~~π~~ στην εργασία του, που δεν περιμένει τίποτε από αυτήν, είναι εκείνος που αντιγράφει από εδώ και από εκεί, που δεν δηλώνει ποτέ τις πηγές του και «μαγειρεύει» με τα υπολείμματα του Άλλου με τον οποίο ταυτίζεται.

Ο αναλυτικός λόγος, λέει ο Λακάν, δεν θα μπορούσε να υποστηρίζεται από έναν μόνο. Όχι, «ιδεωδώς» δεν θα μπορούσε να υποστηριχθεί παρά από μία Σχολή. Η ψυχαναλυτική ομάδα δεν είναι μια νεοπλασία που φύτρωσε στο σώμα της ψυχαναλυτικής εμπειρίας όπως ένας κακοήθης όγκος. Η ψυχαναλυτική ομάδα είναι εμπνευσμένη. Η διάλυση της μεταβίβασης, η υποκειμενική καθαίρεση ως καθαίρεση του υποκειμένου που υποτίθεται ότι γνωρίζει, αντί να καταστρέψει συθέμελα τον αναλυτικό θεσμό, τον επικαλείται, τον καθιστά αναγκαίο. Αλλά τον καθιστά αναγκαίο όχι ως έναν συλλογικό αναλυτή, έναν Λεβιάθαν που παίρνει την σκυτάλη από τον «ατομικό» αναλυτή, του οποίου η παρακμή είναι το αποτέλεσμα της εμπειρίας που καθοδηγούσε, αλλά ως ένα σύνολο αποφασισμένων ταξιδευτών, αναλυτών επί τω έργω. Για αυτόν τον λόγο επίσης, στην επόμενη βαθμίδα, καθιστά αναγκαίο ορισμένοι μεταξύ των αναλυτών να τεθούν στη θέση αναλυτών αυτού του συνόλου, και το σημαίνουν του ΑΕ να πάρει αξία αιτίου της επιθυμίας, χρησιμεύοντας για την υποστήριξη τόσο της εργασίας μεταβίβασης όσο και της μεταβίβασης της εργασίας.

Όταν το πέρασμα λειτουργεί μέσα σε μία Σχολή – και το πέρασμα έχει λειτουργήσει στην Σχολή του φροϋδικού Αιτίου από το 1983, τίποτε δεν είναι λιγότερο αμφίβολο-, αυτό «εισδύει» μέσα στην ανάλυση, προσανατολίζει και μάλιστα επιμηκύνει την πορεία της, κρατιέται μπροστά, όπως ένας ορίζοντας, κρατιέται πίσω, και ο ίδιος ο αναλυτής ακουμπά πάνω της, λειτουργεί, ενεργεί. Εκεί όπου δεν είναι θεσμοθετημένη -και είναι σε όλο το υπόλοιπο φροϋδικό Πεδίο -, είναι σε έλλειψη.

Δεν υπάρχει διάσχιση της μεταβίβασης γιατί η μεταβίβαση δεν έχει εξωτερικό. Η μεταβίβαση δεν έχει περισσότερο εξωτερικό από όσο η ίδια

η γλώσσα. Η μεταβίβαση, λέει ο Λακάν, φαίνεται να κινητοποιείται ήδη επαρκώς από τη σημαίνουσα πρωταρχικότητα του εναδικού χαρακτηριστικού. Αν δεν υπάρχει μεταγλώσσα, δηλαδή γλώσσα της γλώσσας, δεν υπάρχει ούτε μεταβίβαση της μεταβίβασης, μεταμεταβίβαση. Η μεταβίβαση εργασίας δεν είναι μία μεταμεταβίβαση. Είναι πάλι η μεταβίβαση. Μην πιστεύετε ότι οι αναλυτές, που καθιλώνονται στην πράξη, και που απέχουν από την εργασία για την πρόοδο του κλάδου, είναι εκτός μεταβίβασης. Συμβαίνει το εντελώς αντίθετο. Είναι επειδή υποθέτουν τόσο καλά την γνώση στον Φρόντ, στον Λακάν, που εξαιρούν όλα τα υπόλοιπα. Όσο για αυτούς που είναι υπόδουλοι της μεταβίβασης εργασίας, αυτό οφείλεται στο ότι είναι ακόμη αναλύόμενοι, και δεν έχουν ακόμη τελειώσει με τη μεταβίβαση που έπεται από τη σημαίνουσα πρωταρχικότητα.

Επιτρέψτε μου να ολοκληρώσω ex abrupto (απότομα) απευθυνόμενος συμπερασματικά σε αυτό τον τόπο και σε αυτό το αντικείμενο που είναι η Σχολή, σαν να ήταν ένα πρόσωπο, σαν να ήταν μια θεά. Και θα έλεγα λοιπόν: δείξε μας εύνοια, Σχολή, δείξε εύνοια στη μεταβίβασή μας, και στη μεταβίβαση εργασίας μας. Οι Έλληνες είχαν επινοήσει να ονομάσουν τις τρομερές Ερινύες τους με το ήπιο όνομα Ευμενίδες. Ε λοιπόν ας είσαι για εμάς η πολύ ευμενής Σχολή, στη ρουτίνα μας και τις συναντήσεις μας, στα περάσματα και τα αδιέξοδά μας.

Μετάφραση: Μάρω Μπέλλου